ساختار کتاب

کتاب شب امتحان **جامعه‌شناسی (۳) دوازدهم** از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

۱) آزمون‌های نوبت اول: آزمون‌های شمارهٔ ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی‌شده: آزمون‌های شمارهٔ ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها **نکات مشاوره‌ای** نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس‌خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی‌نشده: آزمون‌های شمارهٔ ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمونی را که معلمتان از شما خواهد گرفت، ببینید.

۲) آزمون‌های نوبت دوم: آزمون‌های شمارهٔ ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان پایان سال طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی‌شده: آزمون‌های شمارهٔ ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند، هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم **نکات مشاوره‌ای** دارند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی‌نشده: آزمون‌های شمارهٔ ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابهِ آزمون پایان سال مواجه خواهید شد.

۳) پاسخ‌نامهٔ تشریحی آزمون‌ها: در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمرهٔ کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

۴) درس‌نامهٔ کامل شب امتحانی: این قسمت برگ برندهٔ شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمرهٔ عالی در امتحان جامعه‌شناسی (۳) نیاز دارید، تنها در ۱۱ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!

یک راهکار: موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۵ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

فهرست

	نوبت	شمارهٔ صفحه: آزمون	شمارهٔ صفحه: پاسخ‌نامه
آزمون شمارهٔ ۱ (طبقه‌بندی‌شده)	اول	۳	۳۴
آزمون شمارهٔ ۲ (طبقه‌بندی‌شده)	اول	۶	۳۴
آزمون شمارهٔ ۳ (طبقه‌بندی‌نشده)	اول	۹	۳۵
آزمون شمارهٔ ۴ (طبقه‌بندی‌نشده)	اول	۱۱	۳۶
آزمون شمارهٔ ۵ (طبقه‌بندی‌شده)	دوم	۱۳	۳۷
آزمون شمارهٔ ۶ (طبقه‌بندی‌شده)	دوم	۱۶	۳۸
آزمون شمارهٔ ۷ (طبقه‌بندی‌شده)	دوم	۱۹	۳۸
آزمون شمارهٔ ۸ (طبقه‌بندی‌شده)	دوم	۲۳	۳۹
آزمون شمارهٔ ۹ (طبقه‌بندی‌نشده)	دوم	۲۶	۴۰
آزمون شمارهٔ ۱۰ (طبقه‌بندی‌نشده)	دوم	۲۸	۴۱
آزمون شمارهٔ ۱۱ (طبقه‌بندی‌نشده)	دوم	۳۰	۴۲
آزمون شمارهٔ ۱۲ (طبقه‌بندی‌نشده)	دوم	۳۲	۴۳
درس‌نامهٔ توپ برای شب امتحان			۴۴

جامعه‌شناسی	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	kheilisabz.com

ردیف	آزمون شمارهٔ ۱	نوبت اول پایهٔ دوازدهم دورهٔ متوسطهٔ دوم	نمره

درس اول

۱ صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. ۰/۵

الف) دانش عمومی، حاصل از زندگی است و انسان‌ها در طول زندگی خود به دست می‌آورند.

ب) دانش علمی گسترده‌ترین بخش از ذخیرهٔ دانشی ما را تشکیل می‌دهد.

۲ عبارات زیر را کامل کنید. ۰/۵

الف) دانش علمی حاصل تأمل، خردورزی و کاوش‌های عقلی نسبت به ..... است.

ب) هرگاه در جامعه مسئلهٔ خاصی مطرح می‌شود، زمینهٔ لازم برای پیدایش ..... نسبت به آن فراهم می‌شود.

۳ مفاهیم را به تعریف مناسب وصل کنید. (ترکیبی) ۱

الف) تأکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی	۱) جامعه‌شناسی تفهمی
ب) جامعه صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده است.	۲) جامعه‌شناسی کلان
پ) کنشگران در تولید معانی ذهنی و فرهنگی فعال‌اند.	۳) جامعه‌شناسان پوزیتویست
ت) علم شناخت ساختار اجتماعی	۴) خلاقیت‌زدایی
	۵) معنازدایی
	۶) جامعه‌شناسی خرد

۴ گزینهٔ درست را انتخاب کنید. ۰/۵

رسوخ تلقی جهان متجدد از علم در جوامع دیگر، چه پیامدی دارد؟

دانش‌آموز عزیز به نوع علم در هر جهان اجتماعی که پیامد هویت آن جهان است، دقت کن.

۱) ارتباط دوسویه و رو به رشد دانش عمومی و دانش علمی تحکیم می‌شود.

۲) ذخیرهٔ دانشی جوامع غنی و قوی می‌گردد و تعارضات آن حل می‌شود.

۳) دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می‌ماند و دغدغه و توان لازم برای مسائل دانش عمومی را از دست می‌دهد.

۴) روش‌های فراتجربی یعنی عقلانی و وحیانی معتبر می‌گردد و پذیرفته می‌شود.

۵ به پرسش زیر پاسخ کوتاه دهید. ۰/۵

حل تعارضات بین دانش علمی و دانش عمومی چگونه امکان‌پذیر است؟

۶ به سؤال زیر پاسخ کامل دهید. ۱

پیامدهای دارا بودن دانش علمی را بنویسید.

درس دوم

۷ صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. ۰/۵

الف) قدرت پیش‌بینی علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی از پیچیدگی کم‌تری برخوردار است.

ب) در پایان قرن هجدهم غلبهٔ رویکرد دنیوی در جوامع صنعتی منجر به فروپاشی ارزش‌ها و هنجارهای پیشین شد.

۸ عبارات زیر را کامل کنید. ۰/۵

الف) قدرت پیش‌بینی علوم اجتماعی به دلیل ..... کنش‌های انسان، پیچیدگی بیشتری دارد.

ب) در جامعه‌شناسی بر اساس دوری و نزدیکی به ..... رویکردهای مختلفی شکل گرفت.

۹ هر عبارت به کدام ویژگی مربوط است؟ (به ترتیب) ۰/۵

الف) نقد وضع موجود در زندگی

ب) پدیده‌های اجتماعی مانند پدیده‌های طبیعی

پ) دانش علمی محدود به علم تجربی است.

۱) موضوع جامعه‌شناسان پوزیتیویستی ـ هدف جامعه‌شناسان انتقادی ـ روش جامعه‌شناسان تفهمی

۲) هدف جامعه‌شناسان انتقادی ـ موضوع جامعه‌شناسان تفهمی ـ روش جامعه‌شناسان پوزیتیویستی

۳) روش جامعه‌شناسان تفهمی ـ روش جامعه‌شناسان پوزیتیویستی ـ هدف جامعه‌شناسی انتقادی

۴) هدف جامعه‌شناسان انتقادی ـ موضوع جامعه‌شناسان پوزیتیویستی ـ روش جامعه‌شناسان تفهمی

ردیف	آزمون شمارهٔ ۱ — نوبت اول پایهٔ دوازدهم دورهٔ متوسطهٔ دوم	نمره
۱۰	به پرسش زیر پاسخ کوتاه دهید. موضوع مورد مطالعهٔ علوم اجتماعی چیست؟	۰/۵
۱۱	به سؤال زیر پاسخ کامل دهید. علت اهمیت بیشتر علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی چیست؟	۱
	درس سوم	
۱۲	صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. الف) پیامد نظم اجتماعی توقعات و انتظارات معین از دیگران است. ب) بنا به تلقی جامعه‌شناسی پوزیتیویستی، جامعه‌شناسی باید شناخت و کنترل جامعه و برقراری نظم اجتماعی را ممکن سازد.	۰/۵
۱۳	عبارات زیر را کامل کنید. الف) بخش‌های مختلف نظام اجتماعی بر یکدیگر اثر می‌گذارند و تأثیر می‌پذیرند، منظور ..... نظام اجتماعی است. ب) تقلیل‌دادن انسان‌ها به پیچ و مهره‌های نظام اجتماعی پیامد ..... است.	۰/۵
۱۴	کدام گزینه عبارت زیر را کامل می‌کند؟ پیامد تصورکردن جامعه همچون طبیعت ..... ۱) واقعیتی بیرونی است که با قوانینی به استحکام قوانین طبیعت اداره می‌شود. ۲) می‌توان با استفاده از دانش‌های ابزاری تغییرات بنیادین در جامعه به وجود آوریم. ۳) باعث شکوفایی ذهن و خلاقیت انسان‌ها می‌شود و بر جامعه مسلط می‌گردند. ۴) جامعه محصول و مخلوق کنش‌های انسان است و بود و نبود آن به ما وابسته است. *توجه به پدیدهٔ بیرونی: پدیدهٔ بیرونی یا واقعیتی بیرونی یعنی، مستقل‌بودن آن پدیده از آگاهی و ارادهٔ انسان است.*	۰/۵
۱۵	به پرسش زیر پاسخ کوتاه دهید. چگونه نظام اجتماعی بقای خود را تضمین می‌کند؟	۰/۵
۱۶	به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) علت تهی‌کردن منابع غیرقابل تجدید و رشد جمعیت از سوی نظام اجتماعی چیست؟ ب) انسان در دیدگاه جامعه‌شناسان پوزیتیویست چه نوع موجودی است؟	۲
	درس چهارم	
۱۷	صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. الف) نظام اداری یک پدیدهٔ کلان اجتماعی است. الزاماتی دارد که وابسته به ارادهٔ فرد است. ب) کنش انسان را نمی‌توان تنها با روش تجربی تحلیل نمود، زیرا روش تجربی توان فهم معانی کنش انسان‌ها را ندارد.	۰/۵
۱۸	عبارات زیر را کامل کنید. الف) نظمی که گویا هدفی جدا از انسان‌ها و نیازهای واقعی آن‌ها دارد از نظر وبر ..... است. ب) پیامد انکار ارزش‌های عاطفی، اخلاقی و مذهبی ..... است.	۰/۵
۱۹	به پرسش زیر پاسخ کوتاه دهید. علت عدم تحلیل کنش انسان از سوی اثبات‌گرایان چیست؟	۰/۵
۲۰	به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) پیامد تأکید افراطی بر نظم چیست؟ ب) اخلاق‌گریزی نشانهٔ چیست؟ (با مثال)	۲/۵
	درس پنجم	
۲۱	صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. الف) تأکید بر تفاوت و تنوع معانی پدیده‌های اجتماعی به معنای نادیده‌گرفتن اشتراکات در جوامع انسانی است. ب) خالق و فعال بودن انسان‌ها در تولید معانی، موجب پیدایش فرهنگ‌ها و جهان‌های اجتماعی مختلف می‌شود.	۰/۵

جامعه‌شناسی	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	kheilisabz.com	
ردیف	آزمون شمارهٔ ۱	نوبت اول پایهٔ دوازدهم دورهٔ متوسطهٔ دوم		نمره
۲۲	عبارات زیر را کامل کنید. الف) برای پی‌بردن به ..... کنش باید به ذهن کنشگر راه پیدا کنیم. ب) روشی که پژوهشگران برای مدتی با قومی که قصد تحقیق دربارهٔ آن‌ها را دارد، زندگی می‌کند ..... نام دارد.			۰/۵
۲۳	به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) برای پی‌بردن به «هدف کنش» و فهیمدن دلالت‌های کنش چه باید کرد؟ ب) چرا خرده‌فرهنگ‌هایِ (مراسم عروسی) متفاوت‌اند؟			۱/۵
۲۴	به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) علت تلقی‌های متفاوت از ظاهر زیبا در جوامع چیست؟ ب) علت استفاده از روش قوم‌نگاری و مطالعهٔ موردی چیست؟			۲/۵
	موفق باشید		جمع نمرات	۲۰

جامعه‌شناسی	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	kheilisabz.com

ردیف	آزمون شمارهٔ ۹	نوبت دوم پایهٔ دوازدهم دورهٔ متوسطهٔ دوم	نمره

صحیح یا غلط بودن عبارات زیر را مشخص کنید. ۲/۵

۱ جهان اجتماعی یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنیم، دانش لازم برای زندگی را در اختیار ما قرار می‌دهد.

۲ علوم اجتماعی ظرفیت داوری دربارهٔ علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن را هم داراست.

۳ موفقیت‌های دانشمندان علوم طبیعی باعث شد که دانشمندان به عدم شباهت جامعه و ماشین و بدن پی ببرند.

۴ یک کشور می‌تواند از طریق نفوذ در نظام آموزشی کشور دیگر، فرهنگ و جهان‌بینی آن‌ها را مطابق اغراض خود تغییر دهد.

۵ نادیده‌گرفتن نقش انسان‌ها و جوامع در پدید آمدن قشربندی پیامدِ طبیعی دانستن قشربندی اجتماعی است.

۶ جامعه‌شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد به معیارهای ارزیابی نیاز ندارند، زیرا علم را به معنای حسی آن محدود نمی‌دانند.

۷ مدل رایج سیاست‌گذاری هویتی در دورهٔ مدرن مدل تکثرگرا بود که تفاوت‌های قومی تشدید می‌شد.

۸ فارابی علوم اجتماعی را علم مدنی می‌نامد و آن را زیرمجموعهٔ علوم انسانی می‌دانست.

۹ ارزیابی وضعیت عدالت، آزادی و آزادگی در مناسبات و روابط انسانی توسط عقل انتقادی صورت می‌گیرد.

۱۰ عقلانیت جهان اسلام در تولید دانش علمی نسبت به محیط فرهنگی نقش محوری دارد و همهٔ عرصه‌های علمی را سامان می‌دهد.

عبارات زیر را با کلمات مناسب کامل کنید. ۲/۵

۱۱ قوم‌نگاری نوعی پژوهش کیفی براساس ..... است که در آن محقق به دنبال کشف معنای نهفته در کنش‌هاست.

۱۲ مجموعهٔ سازوکارهایی که برای اعمال سیاست‌های جهان اجتماعی وجود دارد، ..... را شکل می‌دهد.

۱۳ طرفداران قشربندی اجتماعی از یک نکتهٔ مهم غافل‌اند که در رقابت عادلانه باید نقطهٔ شروع رقابت ..... باشد.

۱۴ در نیمهٔ دوم قرن نوزدهم مسئلهٔ ..... در جهان متجدد، چالش فقر و غنا را به وجود آورد.

۱۵ الگوی مطلوب قرآنی ..... را به منشأ وحدت و همدلی رهنمون می‌سازد.

۱۶ در مدل تکثرگرا تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی ..... می‌شود.

۱۷ علم در مدینهٔ فاضله به ..... محدود نمی‌شود.

۱۸ ابن خلدون یکی دیگر از اندیشمندان مسلمان است که با تأثیرپذیری از ..... به دنبال شناخت سنت‌های الهی بود.

۱۹ خوبی عدالت و بدی ظلم با ..... شناخته می‌شوند که علوم انسانی و علوم اجتماعی را پدید می‌آورد.

۲۰ در تعیین نوع رابطهٔ مردم با قدرت‌های داخلی و خارجی در قرن بیستم، ..... نقش مهمی داشته است.

۲۱ **مفاهیم را به عبارات مناسب وصل کنید.** ۱

الف) تقسیم‌بندی جوامع براساس نوع علم، اندیشه و فرهنگ	۱) ابن خلدون
ب) عصبیت به عنوان عامل شکل‌گیری	۲) طرفداران عدالت اجتماعی
پ) علم به نفس و علم به توحید	۳) نافع‌ترین علوم
ت) نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق	۴) طرفداران قشربندی اجتماعی
	۵) فارابی

گزینهٔ صحیح را انتخاب کنید. ۱/۵

۲۲ کدام گزینه در ارتباط با مدل تکثرگرا صحیح است؟

۱) گاهی به بعد سیاسی هویت توجه می‌شود و بر آزادی‌های اجتماعی اقوام و گروه‌های مختلف و فرصت سهیم‌شدن آن‌ها در قدرت سیاسی تأکید می‌شود.

۲) به بعد فرهنگی تأکید می‌کند و همسانی‌های زبانی، قومی، مذهبی هویت مورد تأکید قرار می‌گیرند.

۳) راهکارهای تفرقه‌آمیزی برای حل منازعات گروهی و قومی ارائه می‌دهد.

۴) گسترش کنترل جمعیت، جابه‌جایی اجباری و جداسازی برای رفع تبعیض‌های قومی و گروهی نیز در بُعد اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد.

۲۳ در ارتباط با همانندسازی‌های هویت کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) اساس روش‌های همانندسازی نفی و طرد دیگری متفاوت است.

۲) در نسل‌کشی دیگری شرّی است که باید نابود شود اما در روش‌های دیگر امکان اصلاح او وجود دارد.

۳) به صورت افراطی بر تفاوت‌ها و گوناگونی‌ها تأکید می‌کنند و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی درون جوامع می‌شود.

۴) به معنای پذیرش ارزش‌ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه‌های جامعه بود.

جامعه‌شناسی	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	kheilisabz.com
ردیف	آزمون شمارهٔ ۹	نوبت دوم پایهٔ دوازدهم دورهٔ متوسطهٔ دوم	نمره

۲۴ هر یک از عبارت‌های زیر به ترتیب کدام قسمت از جدول مقابل را کامل می‌کنند؟

ـ علم به جامعه و تاریخ برای استفاده از قوانین آن در حال و آینده

ـ نیازهای روزمرهٔ جامعهٔ اسلامی را برطرف می‌کنند.

ـ مطالعهٔ مسائل و موضوعات با روش حسی و تجربی و تأثیرپذیری از قرآن

علوم نافع	علوم ابزاری	علم عمران
ب	الف	پ

۱) پ ـ ب ـ الف ۲) ب ـ الف ـ پ ۳) الف ـ پ ـ ب ۴) الف ـ ب ـ پ

۴/۵ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۲۵ چرا از نظر وبر جامعه‌شناس فقط می‌تواند به توصیف پدیده‌های اجتماعی بپردازد؟

۲۶ برداشت روزافزون از منابع تجدیدناپذیر ـ رشد جمعیت در یک نظام اجتماعی نشانهٔ چیست؟

۲۷ جنگ‌های نامنظم چگونه شکل گرفتند؟

۲۸ لازمهٔ شناخت پدیده‌های اجتماعی چیست؟

۲۹ چگونه قدرت می‌تواند مشروعیت حقیقی و مقبولیت اجتماعی داشته باشد؟

۳۰ چگونه پیامدهای اجتماعی جدید شکل می‌گیرند؟

۳۱ اخراج و کشتار مسلمانان در برمه نشان‌دهندهٔ چیست؟

۳۲ منظور از علم نافع چیست؟

۳۳ مهم‌ترین شاخه‌های علوم اجتماعی اسلامی چیست؟ رویکرد آن به مسائل اجتماعی چگونه است؟

۸ به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

۳۴ ماکس وبر سلطهٔ چه نوع نظمی را به قفس آهنین تعبیر می‌کند؟

۳۵ علت افزایش خودکشی در جوامع غربی چه بود؟ پیامد آن را بنویسید.

۳۶ ملاک‌های دسته‌بندی نظام‌های سیاسی از نظر ارسطو کدام‌اند؟

۳۷ از عبارت «ماکس وبر شهر را زیستگاهی که دارای قلعه و برج و بارو، مستقل است؛ تعریف می‌کند.» چه نتیجه‌ای گرفته می‌شود؟

۳۸ مدل مقابل را تفسیر کنید.

۳۹ در اواخر قرن بیستم هویت چه اهمیتی یافت؟

۴۰ به ترتیب: معنای کنش اجتماعی، ارزیابی آزادگی با چه نوع ابزاری صورت می‌گیرد؟ به اختصار شرح دهید.

۴۱ آیا علوم اجتماعی جهان اسلام به تبیین وضعیت موجود محدود می‌شود؟

موفق باشید — جمع نمرات: ۲۰

پاسخ‌نامهٔ تشریحی

آزمون شمارهٔ ۱ (نوبت اول)

۱- الف) ص

ب) غ ← دانش عمومی گسترده‌ترین بخش از ذخیرهٔ دانشی ما را تشکیل می‌دهد.

۲- الف) دانش عمومی　　ب) دانش علمی

۳- الف ← خلاقیت‌زدایی (۴)　　ب ← جامعه‌شناسان پوزیتیویست (۳)

پ ← جامعه‌شناسی تفهمی (۱)　　ت ← جامعه‌شناسی کلان (۲)

۴- گزینهٔ «۳»

۵- اعضای جامعه تلاش می‌کنند تا این تعارضات را حل کنند، حل تعارضات گاه با دست‌برداشتن از بخشی از ذخیرهٔ دانشی به نفع بخشی دیگر و گاه با طرح ایده‌های جدید انجام می‌شود.

۶- کسی که دارای دانش علمی است: اولاً به درک عمیقی از شناخت عمومی و ذخایر علمی محیط خود می‌رسد ثانیاً آسیب‌ها و اشکالاتی را که در شناخت عمومی و ذخایر علمی راه پیدا کرده باشد شناسایی می‌کند، ثالثاً قدرت حراست و دفاع از حقایق موجود در شناخت عمومی را پیدا می‌کند.

۷- الف) غ ← قدرت پیش‌بینی علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی از پیچیدگی بیشتری برخوردار است.

ب) ص

۸- الف) آگاهانه و ارادی بودن　　ب) علوم طبیعی

۹- گزینهٔ «۴»

۱۰- علوم اجتماعی، کنش اجتماعی و پیامدهای آن یعنی پدیده‌های اجتماعی را مطالعه می‌کنند.

۱۱- علوم اجتماعی آگاهی‌های عمیقی دربارهٔ فرصت‌ها و محدودیت‌های فناوری برای انسان‌ها فراهم می‌کنند. علوم اجتماعی به شناخت شیوهٔ صحیح استفاده از طبیعت و علوم طبیعی کمک می‌کنند، به همین دلیل نسبت به علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردارند.

۱۲- الف) ص　　ب) ص

۱۳- الف) پویایی　　ب) طبیعت‌انگاری جامعه

۱۴- گزینهٔ «۱»

۱۵- نظام اجتماعی همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط نیازهای خود را تامین کند و خود را در بلندمدت حفظ نماید.

۱۶- الف) نظام اجتماعی همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط، نیازهای خود را تأمین کند و خود را در بلندمدت حفظ نماید، تهی‌کردن روزافزون منابع غیرقابل تجدید ← تغییراتی است که در محیط ایجاد می‌کند، رشد جمعیت ← تغییراتی است که در خود ایجاد می‌کند.

ب) انسان در دیدگاه پوزیتیویستی صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده‌تر از سایر موجودات طبیعی است و او را مغلوب جامعه ساختند، در حالی که می‌خواستند انسان را بر جامعه مسلط کنند.

۱۷- الف) غ ← الزامات و پیامدهای پدیده‌های اجتماعی وابسته به ارادهٔ افراد نیست.

ب) ص

۱۸- الف) قفس آهنین　　ب) اخلاق‌گریزی

۱۹- تحلیل‌های پوزیتیویستی با بی‌توجهی به فهم خاصی که افراد از رفتارهای خود دارند صرفاً در صدد شناسایی عوامل بیرونی و مشاهده‌پذیر رفتار آنان است.

۲۰- الف) سبب می‌شود افراد بدون آن‌که بدانند این نظم برای تحقق چه ارزش‌ها و آرمان‌هایی است، آن را رعایت کنند. ماکس وبر از سلطهٔ چنین نظمی که گویا هدفی جدا از انسان‌ها و نیازهای واقعی آن‌ها دارد، به قفس آهنین تعبیر می‌کند.

ب) ارزش‌زدایی: بسیاری از کنش‌های عاطفی، هنری، اخلاقی و مذهبی با رویکرد پوزیتیویستی (که تنها روش‌های تجربی را معتبر می‌دانند) قابل توضیح و تفسیر نیستند و با انکار این ارزش‌ها دچار اخلاق‌گریزی شوند. مانند: بزرگ‌ترین کشتار جهان در دو جنگ جهانی اول و دوم، فجیع‌ترین کشتار بشر در هیدروشیما و ناکازاکی ...

۲۱- الف) غ ← تأکید بر تفاوت و تنوع معانی پدیده‌های اجتماعی به معنای نادیده گرفتن اشتراکات در جوامع انسانی نیست.

ب) ص

۲۲- الف) معنای　　ب) قوم‌نگاری

۲۳- الف) برای پی‌بردن به هدف کنش ← باید به ذهن کنشگر راه پیدا کنیم.

برای فهمیدن دلالت‌های کنش ← باید به زمینهٔ فرهنگی که کنشگر در آن عمل می‌کند، رجوع کنیم.

ب) فعالیت‌ها و خلاقیت کنشگران موجب پیدایش معانی گوناگون و در نتیجهٔ آن پدیدآمدن خرده‌فرهنگ‌ها و گروه‌های مختلف درون هر جهان اجتماعی می‌شود.

۲۴- الف) خلاق و فعال بودن انسان‌ها در تولید معانی موجب پیدایش فرهنگ‌ها و جهان‌های اجتماعی مختلف می‌شود و جهان‌های اجتماعی مختلف معانی ذهنی و فرهنگی متفاوتی پدید می‌آورند. مانند: لباس و ظاهر زیبا در فرهنگی بر جایگاه والا دلالت نکند.

ب) این روش‌ها در مقابل روش‌های کمی که در جامعه‌شناسی پوزیتیویستی به کار می‌روند، قرار می‌گیرند و به نام روش‌های کیفی شناخته می‌شوند. قوم‌نگاری: پژوهشگر برای مدتی با قومی که قصد تحقیق دربارهٔ آن‌ها را دارد زندگی می‌کند تا کنش‌ها و فرهنگ آنان را تجربه کند و بهتر بشناسد، مطالعهٔ موردی: اگر محققی بخواهد تمامی ابعاد یک پدیدهٔ خاص مثلاً یک فرد، یک نهاد اجتماعی یا یک فرهنگ را مطالعه کند و عمق پنهان و منحصر به فرد آن را نشان دهد، از این روش کیفی استفاده می‌کند.

آزمون شمارهٔ ۹ (نوبت دوم)

۱- ص

۲- ص

۳- غ ← موفقیت‌های دانشمندان علوم طبیعی باعث شد که دانشمندان شباهت‌های جامعه و پدیده‌هایی هم‌چون ماشین و بدن انسان را برجسته کنند.

۴- ص

۵- ص

۶- غ ← جامعه‌شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد به معیارهای علمی نیاز دارند تا براساس آن معیارها وضعیت موجود را ارزیابی کنند.

۷- غ ← مدل رایج سیاست‌گذاری هویتی در دورهٔ مدرن همانندسازی بود.

۸- ص

۹- ص

۱۰- غ ← عقلانیت جهان اسلام در تولید دانش علمی نسبت به محیط فرهنگی و اجتماعی نقش محوری دارد ولی همهٔ عرصه‌های علمی را به تنهایی سامان نمی‌دهد، بخشی از آن را به کمک حس و تجربه زیسته و بخشی دیگر را با استفاده از وحی سامان می‌بخشد.

۱۱- مشاهدهٔ مشارکتی

۱۲- نظام سیاسی

۱۳- یکسان

۱۴- نابرابری

۱۵- انسان‌ها

۱۶- تشدید (حفظ)

۱۷- علوم ابزاری

۱۸- قرآن

۱۹- عقل عملی

۲۰- فقه شیعه

۲۱- الف ← فارابی (۵)

ب ← ابن خلدون (۱)

پ ← نافع‌ترین علوم (۳)

ت ← طرفداران عدالت اجتماعی (۲)

۲۲- گزینهٔ «۱»

۲۳- گزینهٔ «۳»

۲۴- گزینهٔ «۲»

۲۵- زیرا روش تجربی توان و ظرفیت داوری علمی ندارد، او هم‌چنان علم را به علم تجربی محدود می‌دانست و معتقد بود آن‌چه جامعه‌شناسان می‌گویند باید با روش تجربی اثبات شود وگرنه ارزش علمی ندارد.

۲۶- برداشت روزافزون از منابع تجدیدناپذیر از جمله تغییراتی است که یک نظام اجتماعی در محیط ایجاد می‌کند. رشد جمعیت نیز از جمله تغییراتی است که یک نظام در خود ایجاد می‌کند

و نشانهٔ این هستند که نظام اجتماعی همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط نیازهای خود را تأمین کند و خود را در بلندمدت حفظ نماید.

۲۷- افراد از نظم موجود پیروی نمی‌کنند بلکه از آن فراتر می‌روند و با ارزش‌ها و معانی پیوند می‌خورند.

۲۸- شناخت صحیح و توامان تفاوت‌های فردی ـ اجتماعی و وجوه مشترک انسان‌ها است.

۲۹- اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از آن نیز با رضایت و میل همراه باشد، قدرت هم مشروعیت حقیقی دارد و هم مقبولیت اجتماعی.

۳۰- با تغییر جهان اجتماعی موجود و به دنبال آن برداشته‌شدن الزام‌هایش جهان اجتماعی جدیدی شکل می‌گیرد و پیامدهای دیگری به دنبال می‌آورد.

۳۱- نسل‌کشی از جمله روش‌های خشونت‌آمیز همانندسازی هستند، اساس این روش‌ها نفی و طرد دیگری متفاوت است؛ البته در نسل‌کشی دیگری شرّی است که باید نابود شود اما در سایر روش‌های دیگر اگرچه شر است ولی امکان اصلاح او وجود دارد.

۳۲- علم نافع علمی است که ما را به اهدافمان نزدیک کند، حرکت ما را آسان کند، ما را پیش ببرد، در ما روحیهٔ حرکت ایجاد کند، ما را شکوفا کند و ظرفیت‌های ما را به فعلیت برساند.

۳۳- علوم اجتماعی جهان اسلام همواره ناظر به مسائل و نیازهای اجتماعی آن بوده است، یکی از مهم‌ترین شاخه‌های علوم اجتماعی مسلمانان علم فقه است. فقه مسائل اجتماعی را توصیف یا تبیین نمی‌کند اما دربارهٔ چگونگی رفتار اجتماعی مسلمانان و جامعهٔ اسلامی احکام و قواعدی را مطرح می‌کند.

۳۴- ماکس وبر از سلطهٔ چنین نظمی که گویا هدفی جدا از انسان‌ها و نیازهای واقعی آن‌ها دارد، به قفس آهنین تعبیر می‌کند.

۳۵- پس از انقلاب صنعتی مسئلهٔ خودکشی به شکل بی‌سابقه‌ای در جوامع صنعتی رواج پیدا کرد؛ به گونه‌ای که جامعه‌شناسان، روان‌پزشکان، اقتصاددانان، حقوق‌دانان و حتی فیلسوفان را به مطالعهٔ این پدیده و چاره‌اندیشی برای آن واداشت.

۳۶- ارسطو از این دو ملاک برای دسته‌بندی نظام‌های سیاسی استفاده کرده است (ملاک براساس ۱ـ تعداد افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیرنده، ۲ـ براساس روش تصمیم‌گیری) و از شش نوع حکومت نام برده است.

۳۷- جوامع و فرهنگ‌ها همانند طبیعت نیستند و ما نمی‌توانیم نتایجی را که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آورده‌ایم به همهٔ جوامع دیگر تعمیم بدهیم. مثلاً: نتایجی که از مطالعهٔ جوامع غربی به دست می‌آوریم به جوامع دیگر که با جهان غرب تفاوت دارند، تعمیم دهیم.

۳۸- در این رویکرد مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود؛ یعنی جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند، نقطهٔ شروع رقابت را یکسان نماید. این رویکرد نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق؛ طرفداران این رویکرد به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند اما به بهانهٔ عدالت اجتماعی آزادی‌های افراد و امکان رقابت میان آن‌ها را از بین نمی‌برند.

۳۹- در اواخر قرن بیستم هویت به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحثات فکری و سیاسی شد، در دورهٔ پسامدرن هویت از منظر گروه‌های اجتماعی مختلف و توسط آن‌ها تعریف می‌شود. در این دوره افراد، مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را براساس علاقه‌های فرهنگی و هویتی خود پی می‌گیرند و هویت علاوه بر ثروت و قدرت هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می‌شوند.

۴۰- عقل تفسیری: برای فهم و تفسیر پدیده‌های معنادار مانند کنش اجتماعی، گفتار و متن به کار می‌رود. عقل انتقادی: عقلی است که برای ارزیابی و داوری نسبت به مناسبات و ارتباطات انسانی به کار می‌رود. مثلاً: وضعیت عدالت، آزادی و ...

۴۱- علوم اجتماعی جهان اسلام علاوه بر تبیین وضعیت موجود جهان اسلام دربارهٔ وضعیت مطلوب و آرمانی جامعهٔ اسلامی و هم‌چنین جامعهٔ جهانی نیز داوری خواهد کرد و راه‌های برون‌رفت از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را شناسایی می‌کند.

درس‌نامهٔ توپ برای شب امتحان

درس ۱: ذخیرهٔ دانشی

مقدمه:

ما انسان‌ها که متولد می‌شیم، اول فقط می‌شنویم، بعد کم‌کم می‌بینیم. بعد با کلمات آشنا می‌شیم و شروع می‌کنیم به حرف‌زدن. با حرف‌زدن، راه جدیدی برای شناخت دنیای اطرافمون باز می‌شه. می‌تونیم با بقیه ارتباط بگیریم و از چیزایی که اونا می‌دونن، استفاده کنیم. بعد وارد مدرسه می‌شیم و بعد دانشگاه و ...

می‌بینین که تو هر دوره، با روش‌های مختلف، چیزایی رو به خودمون و اطرافمون یاد می‌گیریم.

پس؛ هر آن‌چه افراد از تجربه‌های فردی و اجتماعی خود، مطالعات مدرسه‌ای، دانشگاهی و... می‌آموزند، ذخیرهٔ آگاهی یا ذخیرهٔ دانشی آن‌ها را تشکیل می‌دهد.

نکته: هر فرد، گروه، قوم، جامعه و امتی یک ذخیرهٔ دانشی دارد که راهنمای زندگی آن‌ها است.

- **انسان، با تفکر و تعقل**
  - از دیده‌ها، شنیده‌ها و خوانده‌هایش فراتر می‌رود.
  - معنای پدیده‌های اطراف خود را درک می‌کند.
  - به آگاهی گسترده‌تر و عمیق‌تری از عالم و آدم می‌رسد.

ذخیرهٔ دانشی

ویژگی دانش عمومی	ویژگی دانش علمی
- وابسته به آگاهی آدمی است ← کنش - بدون آگاهی انجام نمی‌شود ← کنش - اگر این دانش نباشد زندگی اجتماعی ما مختل می‌شود و جهان اجتماعی فرومی‌پاشد. - این نوع دانش همان دانش همگانی یا دانش عمومی است. - دانشی است که انسان‌ها با ورود به جهان اجتماعی آن را کسب می‌کنند و در زندگی اجتماعی خود با دیگران به آن نیاز دارند. - این نوع دانش، دانشی لازم برای تک‌تک کنش‌هایمان است. - گسترده‌ترین بخش از ذخیرهٔ دانشی ما را تشکیل می‌دهد. - انسان‌ها از این نوع دانش استفادهٔ بیشتری می‌کنند اما کم‌تر به آن می‌اندیشند. - این نوع دانش به اندازهٔ هوا برای بدن انسان لازم و ضروری است. - این نوع دانش را هنگام تعامل با یکدیگر استفاده می‌کنیم.	- دانشی عمیق و دقیق است که به آموخته‌های اولیهٔ انسان مربوط می‌شود. - این نوع دانش حاصل تأمل، خردورزی و کاوش‌های عقلی نسبت به دانش عمومی و سایر ذخایر علمی جامعه است. - کسی که دارای این نوع دانش است: اولاً به درک عمیقی از شناخت عمومی و ذخایر علمی محیط خود می‌رسد. ثانیاً آسیب‌ها و اشکالاتی را که در شناخت عمومی و ذخایر علمی راه پیدا کرده باشد، شناسایی می‌کند. ثالثاً قدرت حراست و دفاع از حقایق موجود در شناخت عمومی را پیدا می‌کند. - این دانش در تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی نیز رشد و توسعه پیدا می‌کند؛ یعنی هر وقت در جامعه مسئلهٔ خاصی مطرح می‌شود، زمینهٔ لازم برای پیدایش و رشد دانش علمی نسبت به آن مسئله نیز فراهم می‌شود. - افرادی که شناخت علمی نسبت به دانش عمومی دارند به شناخت دقیق علمی این مشکلات می‌پردازند و می‌کوشند تا راهکارهای صحیح برای حل آن‌ها را شناسایی کنند.

مثال ویژگی دانش عمومی: اگر به کنش‌های روزمرهٔ خود مثل: راه‌رفتن، احوال‌پرسی و... توجه کنیم، شاید در نگاه اوّل گمان کنیم بدون آگاهی و دانش انجام می‌شوند امّا این‌گونه نیست. این مسئله زمانی مشخص می‌شود که مثلاً به یک میهمانی دعوت شویم؛ در این صورت قبل از انجام‌دادن هر کاری فکر می‌کنیم و متوجه می‌شویم که در این کنش‌ها، آگاهی‌هایی هست که به سبب عادت، از نظر ما پنهان بوده است.

تعارض میان دانش عمومی و دانش علمی

گاهی در جامعه میان دانش عمومی و دانش علمی، تعارض‌هایی پدید می‌آید. اعضای جامعه، برای حل این تعارض‌ها، تلاش‌هایی می‌کنند که به ۲ صورت است:

۱ با دست‌برداشتن از بخشی از ذخیرهٔ دانشی به نفع بخش دیگر

۲ با طرح ایده‌های جدید انجام می‌شود.

هویت فرهنگی جهان‌های اجتماعی مختلف
- در جهان متجدد: براساس هویت دنیوی خود، دانش علمی را محدود و منحصر به دانش تجربی می‌دانست و سایر روش‌های عقلانی و وحیانی را از دایرهٔ علم بیرون می‌راند.
- در جوامع دیگر: اگر رویکرد جهان متجدد، در این جوامع که علوم عقلانی و وحیانی را نیز معتبر می‌دانند، رسوخ کند، تعارضاتی را در ذخیرهٔ دانشی آن جوامع پدید می‌آورد و در ضمن شرایطی، ارتباط دو سویه و روبه‌رشد دانش عمومی و دانش علمی گسسته می‌شود.

در نتیجه ← دانش علمی، از رشد و رونق لازم باز می‌ماند و دغدغه و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش عمومی را از دست می‌دهد.

درس ۲: علوم اجتماعی

مقدمه:

تا قبل از اومدن معلم به کلاس، ممکنه شما کارهای مختلفی انجام بدین: مثل مطالعه، صحبت با دوستتون و ... اما به محض ورود معلم به کلاس، رفتارتون تغییر میکنه. بعد حالا تو همین کلاس اگه چشمی چیزی بگیرین، باز رفتارتون مثل کلاس درس نیست. از این‌جا متوجه می‌شیم که با این که کلاس درس، اجزایی مثل میز و صندلی و خود شما! داره، ولی خودش، واقعیتی بیش از اجزاست و تأثیر محسوسی داره.

توی همه اجتماعات مثل محله و خانواده و شهر و... این قضیه قابل مشاهده است. ضمناً می‌تونیم تأثیر کنش‌های خودمونو بر ایجاد و تغییر و تداوم این اجتماعات ببینیم.

- مطالعهٔ علمی این اجتماعات، به شکل‌گیری علوم اجتماعی منجر شد.

علوم اجتماعی، به دانش‌هایی گفته می‌شود که اجتماعات انسانی و چگونگی اثرگذاری آن‌ها بر کنش‌ها و شیوهٔ زندگی ما و هم‌چنین اثرپذیری آن‌ها از کنش‌ها و شیوهٔ زندگی ما را به روش علمی مطالعه می‌کنند.

علوم اجتماعی

فواید علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی

- با مقایسهٔ علوم طبیعی و علوم اجتماعی درمی‌یابیم که، علوم طبیعی، جهان طبیعی و پدیده‌های آن را مطالعه می‌کند.
- علوم طبیعی با شناخت طبیعت و قوانین آن، قدرت پیش‌بینی و پیشگیری حوادث طبیعی را برای انسان فراهم می‌آورد و به او در استفاده از طبیعت کمک می‌کنند.
- علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن‌ها ابزار بهره‌مندی انسان از طبیعت و وسیلهٔ غلبهٔ او بر محدودیت‌های طبیعی‌اند.

- علوم اجتماعی نیز با شناسایی کنش‌های اجتماعی انسان‌ها، قدرت پیش‌بینی نسبت به آثار و پیامدهای فعالیت‌های اجتماعی را پدید می‌آورند.
- قدرت پیش‌بینی علوم اجتماعی به دلیل آگاهانه و ارادی‌بودن کنش‌های انسانی و تنوع آن‌ها، از پیچیدگی بیشتری نسبت به علوم طبیعی برخوردار است.
- دانشمندان علوم اجتماعی در پی یافتن نظم و قواعد جهان اجتماعی هستند.
- علوم اجتماعی می‌تواند زمینهٔ فهم متقابل انسان‌ها و جوامع مختلف را از یکدیگر فراهم کند و به افزایش همدلی و همراهی انسان‌ها کمک کند.
- در علوم اجتماعی ظرفیت داوری دربارهٔ ارزش‌ها و هنجارهای زندگی اجتماعی و امکان انتقاد و اصلاح آن‌ها نیز وجود دارد.
- علوم اجتماعی با داوری و انتقاد دربارهٔ کنش‌های اجتماعی، فرصت واکنش و موضع‌گیری اجتماعی مناسب و صحیح را برای دانشمند فراهم می‌آورد.
- علوم اجتماعی، به شناخت شیوهٔ صحیح استفاده از طبیعت و علوم طبیعی کمک می‌کند.

به همین دلیل ← علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

ویژگی‌ها و رویکردهای جامعه‌شناسی

- یکی از رشته‌های علوم اجتماعی است.
- به اعتقاد برخی، علم شناخت «کنش اجتماعی» و به اعتقاد بعضی دیگر علم شناخت «ساختار اجتماعی» می‌باشد.
- گروه اول جامعه‌شناسی خُرد را مطالعه می‌کنند (پدیده‌های اجتماعی خُرد) و گروه دوم جامعه‌شناسی کلان را مطالعه می‌کنند (پدیده‌های کلان) که هر دو مکمل یکدیگرند.

علم جامعه‌شناسی دارای سه رویکرد اصلی در تاریخ تحولاتش است:

جامعه‌شناسی پوزیتیویستی

- از قرن ۱۹ میلادی آغاز شد.
- بنیان‌گذار آن آگوست کُنت بود.
- در ابتدا به عنوان فیزیک اجتماعی شناخته می‌شد.

موضوع: در این گروه پدیده‌های اجتماعی مانند پدیده‌های طبیعی و جامعه همچون طبیعت قلمداد می‌شود.

روش: روش مطالعهٔ طبیعت و جامعه روش حسی و تجربی و آماری است.

هدف: در این رویکرد جامعه‌شناسی با شناخت نظم اجتماعی، قدرت پیش‌بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را برای انسان‌ها میسر می‌سازد.

- در پایان قرن هجدهم، غلبهٔ رویکرد دنیوی در جوامع صنعتی و فروپاشی ارزش‌ها و هنجارهای پیشین، شناخت پدیده‌های اجتماعی را برای کنترل آن‌ها ضروری ساخت و زمینهٔ شکل‌گیری این رویکرد به جامعه‌شناسی را فراهم آورد.
- این رویکرد که جامعه‌شناسی را در زمرهٔ دانش‌های ابزاری قرار می‌دهد با نام جامعه‌شناسی پوزیتیویست یا اثباتی شناخته می‌شود.

جامعه‌شناسی تفهمی

- در قرن ۱۹، در کشور آلمان، تحت تأثیر اعتقادات دانشمندانی همچون، ویلهلم دیلتای و ماکس وبر به وجود آمد.
- این نوع جامعه‌شناسی با فهم تفاوت میان موجودات طبیعی و انسان و کنش‌های اجتماعی و پدیده‌های طبیعی به وجود آمد.

موضوع: وبر معتقد بود انسان‌ها برخلاف موجودات طبیعی، به شکل معناداری عمل می‌کنند و کنش اجتماعی معنادار و آگاهانه است.

روش: علی‌رغم تأکید وبر بر «روش تفهمی» به عنوان روش ویژهٔ علوم اجتماعی، او هم‌چنان دانش علمی را محدود به علم تجربی می‌دانست.

- به عقیدهٔ وبر جامعه‌شناس صرفاً می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های بشری را توصیف کند و از آن‌جا که این پدیده‌ها به روش حسی و تجربی قابل مطالعهٔ علمی نیستند، پس جامعه‌شناس توان داوری ارزشی را ندارد. (نمی‌تواند دربارهٔ درست یا غلط بودن عقاید و ارزش‌ها داوری کند.)

هدف: فهم پدیده‌های اجتماعی برای پیش‌بینی و پیشگیری و کنترل آن‌ها.

جامعه‌شناسی انتقادی

- در طول قرن ۲۰ جامعه‌شناسی از علوم طبیعی باز هم فاصله گرفت.

موضوع: پدیده‌های اجتماعی که با آگاهی و ارادهٔ انسان پدید می‌آیند.

روش: در این رویکرد جامعه‌شناس علاوه بر روش آماری و تفهمی، سطوح دیگری از شناخت و آگاهی را به رسمیت می‌شناسند که با روش تجربی و تفهمی، به دست نمی‌آید.

- جامعه‌شناس با آن‌که معیار حسی و تجربی ندارد، می‌تواند به داوری ارزش‌ها و هنجارها بپردازد و به سوی شرایط مطلوب گام بردارد.

هدف: مهم‌ترین[1] نقد وضع موجود زندگی اجتماعی، برای ایجاد یک وضعیت مطلوب‌تر است.

- به اعتقاد این رویکرد، دو رویکرد قبلی (پوزیتیویست و تفهمی) محافظه‌کار هستند و قادر به داوری نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی نیستند و به شرایط موجود هر چه باشد تن می‌دهند.

نکته:

- علوم اجتماعی، کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن، یعنی پدیده‌های اجتماعی را مطالعه می‌کند.
- برای شناخت ابعاد و انواع مختلف کنش اجتماعی، شاخه‌ها و دانش‌های اجتماعی متفاوتی مانند اقتصاد، حقوق، سیاست، تاریخ، باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ... به وجود می‌آید.

درس ۳: نظم اجتماعی

مقدمه:

بچه‌ها تو این درس می‌خوایم راجع‌به نظم و قواعد اجتماعی و ساختار اجتماعی و نظام اجتماعی صحبت کنیم؛ هم‌چنین در مورد جامعه‌شناسی پوزیتیویستی، یکم بیشتر بحث می‌کنیم؛ چون در مورد این موارد خیلی مطالعه کرده. کارمونو با یه مثال شروع می‌کنیم: فرض کنید یه روز بلیط گرفتین و رفتین استادیوم؛ حتماً یه سری بی‌نظمی‌ها رو می‌بینید؛ مثلاً زباله‌ها، ترافیک سنگین و... .

داخل استادیوم هم رفتارهای نابه‌هنجار برخی تماشاگران رو می‌بینین. اما نکتهٔ مهم این‌جاست که با این که بی‌نظمی، بیشتر به چشم میاد، اما نظم هم هست، هر چند که کم‌تر دیده می‌شه؛ چون بهش عادت کردیم. مثلاً وسایل نقلیهٔ عمومی، مرتب میان و میرن، پلیس همه جا هست، بازی سر ساعت شروع می‌شه و... . توی زندگی روزمره هم همین‌طوره؛ مثلاً با این که بیشتر دانش‌آموزان، سر وقت به مدرسه میان ولی اگه کسی دیر بیاد، بیشتر به چشم میاد.

قواعد و نظم اجتماعی

پدیدهٔ اجتماعی	ویژگی‌های پدیدهٔ اجتماعی
نظم	- نمی‌توانیم نظم را مشاهده کنیم. - به نظم عادت کردیم. - جامعه‌شناسان برای شناختن نظم از امور آشنا و مأنوس، **آشنایی‌زدایی** می‌کنند؛ یعنی: - از دید یک فرد غریبه به موضوعات آشنا و روزمرهٔ اطراف خود نگاه می‌کنند؛ در نتیجه: - در کنار بی‌نظمی، نظم را می‌شناسند. - نظم‌های پنهان و شگفت‌انگیز کشف می‌شوند. - به معنای قرارگرفتن هر پدیده در جای خود است. - پیش‌بینی رفتار دیگران و همکاری با آن‌ها را امکان‌پذیر می‌سازد. - توقعات و انتظارات از دیگران را مشخص می‌کند. - در نتیجهٔ قواعدی است که ما انسان‌ها برای زندگی‌کردن پذیرفته‌ایم.
مصادیق	- راه‌رفتن - قانون‌گرایی - قانون‌گریزی

۱- هدف جامعه‌شناس انتقادی

ساختار اجتماعی	نظام اجتماعی
- ارتباط میان پدیده‌های اجتماعی است. - چگونگی رابطه و پیوند میان پدیده‌های مختلف است. - در گروه‌های رسمی مانند سازمان‌ها بهتر می‌توان دید. - حقوق و تکالیف مربوط به هر نقش چگونگی روابط میان اعضا را مشخص می‌کند. - مانند خودرویی است که در یک جا پارک شده است.	- با نظم در ارتباط است. - یک ساختار اجتماعی پویا است. - پویابودن به این معنا است که: - هم می‌تواند در **خود** تغییراتی به وجود آورد و هم می‌تواند در **محیط خود** تغییراتی ایجاد کند. - همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط نیازهای خود را تأمین کند و خود را در بلندمدت حفظ نماید. - مثل خودروی در حال حرکت است. مصادیق: - برداشت روزافزون از منابع تجدیدناپذیر ← تغییراتی است که یک نظام اجتماعی در محیط ایجاد می‌کند. - رشد جمعیت ← تغییراتی است که یک نظام اجتماعی در خود ایجاد می‌کند.

جامعه‌شناسی پوزیتیویستی

موضوع	ویژگی‌ها
پیامد رویکرد جامعه‌شناسی پوزیتیویستی به جامعه	- جامعه همچون طبیعت است. - دستاوردی انسانی نیست. - با قوانین به استحکام طبیعت اداره می‌شود. - برای شناسایی آن صرفاً استفاده از دانش‌های ابزاری امکان‌پذیر است. - صرفاً یک پدیدهٔ طبیعی پیچیده است. - تفاوت میان جوامع، تفاوتی کمّی است. - برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده‌ترند. - پیشرفته‌ترند ← در رفع نیازهای خود توانمندترند. - همه جوامع مسیر یکسانی به سوی پیشرفت طی می‌کنند و از جوامع ساده به پیچیده تبدیل می‌شوند.
مصداق	جوامع اروپایی در قرن ۱۸ میلادی با بی‌نظمی اجتماعی بی‌سابقه دچار شدند. اواسط قرن ۲۰ رونق اقتصادی و نظم اجتماعی آمریکا سبب شد که تصور عمل‌کردن جامعه همانند یک ماشین پیچیده و پیشرفته مورد توجه عده‌ای از جامعه‌شناسان آمریکایی قرار گیرد.
پیامد رویکرد جامعه‌شناسی پوزیتیویستی به انسان	- انسان‌ها را به پیچ و مهره‌های نظم اجتماعی تقلیل می‌دهد. - جامعه برخلاف طبیعت محصول و مخلوق کنش‌های انسان‌ها است و بود و نبود آن وابسته به انسان است. - جامعه‌شناسان پوزیتیویست می‌خواستند انسان را بر جامعه مسلط کنند، او را مغلوب جامعه ساختند. - انسان صرفاً یک موجود طبیعی و پیچیده‌تر از سایر موجودات طبیعی دانسته می‌شود. - افراد جامعه براساس نوعی قرارداد قواعد و مقرراتی را می‌پذیرند، این قواعد نفع افراد را تأمین می‌کنند. - قواعد، انسان‌ها را از گزند در امان می‌دارد. - بیشتر براساس تطمیع و تهدید و اجبار می‌باشد.

نکات کلیدی

- انسان مانند موجودات طبیعی ویژگی‌های مادی و حسی دارد ← در نتیجه در برخی موارد بر زندگی انسان‌ها و موجودات طبیعی، قوانین مشترک حاکم است ← ولی بین انسان‌ها و موجودات طبیعی تفاوت‌های بنیادی وجود دارد.
- جامعه‌شناسان پوزیتیویستی، نظم اجتماعی را بیشتر براساس مناسبات بیرونی توضیح می‌دهند:
- انسان‌ها می‌توانند جوامع و تاریخ‌های گوناگونی را پدید آورند.
- طبیعت بیرون و مستقل از ما است. ما آن را پدید نیاورده‌ایم و قبل از ما وجود داشته است، تلاش ما برای شناخت قوانین طبیعت به هیچ وجه این قوانین را تغییر نمی‌دهد. ما فقط می‌توانیم این قوانین را بشناسیم ← تا جایی که قوانین طبیعی به ما اجازه می‌دهند ← در طبیعت و پدیده‌هایی مانند ماشین و بدن که براساس قوانین طبیعی عمل می‌کنند، تغییراتی ایجاد نماییم و آن پدیده‌ها را کنترل کنیم.

درس ۴: کنش اجتماعی

مقدمه

تو این درس می‌خوایم راجع به نقد پوزیتیویسم صحبت کنیم. مؤلفین کتاب با استفاده از مفهوم کنش اجتماعی، به نقد این رویکرد می‌پردازن. کارمونو با مثال شروع می‌کنیم:

سال ۹۲، داعش، طی مدت کوتاهی، مناطق وسیعی از عراق رو تصرف کرد. در این میان، یه شهر کوچک به نام آمرلی، بنای مقاومت گذاشت و بعد از ۸۰ روز مقاومت، نیروهای کمکی رسیدن و محاصرهٔ این شهر شکسته شد. این مقاومت، جنبهٔ نظامی نداشت بلکه کاملاً فرهنگی بود. مبارزهٔ نظامی، از نظم مشخصی پیروی می‌کند اما این شکل از مبارزه، اسمش جنگ نامنظمه. این اصطلاح رو اولین بار، شهید چمران به کار برده و مقاومت مردم آمرلی، نمونه‌ای از اونه.

جنگ‌های نامنظم

- مبتنی بر آگاهی فرهنگی و جغرافیایی سربازان محلی یک منطقه است که قادرند در موقعیت بومی خود، با امکانات محدود، حتی در برابر تهاجم یک ارتش بزرگ هم مقاومت کنند.
- سربازان این جنگ‌ها، معمولاً نقشه‌های از پیش برنامه‌ریزی شده را اجرا نمی‌کنند بلکه متناسب با موقعیت خاص جغرافیایی و فرهنگی خود عمل می‌کنند.
- افراد از نظم موجود پیروی نمی‌کنند بلکه از آن فراتر می‌روند و با ارزش‌ها و معانی پیوند می‌خورند.
- سربازان این جنگ‌ها، به سبب انگیزه‌های اخلاقی و آرمان‌های معنوی‌شان، توانی فراتر از نظم موجود به دست می‌آورند.

کنش اجتماعی، خشت بنای جامعه

کنش اجتماعی	- خشت بنای جامعه - تمامی پدیده‌های اجتماعی خرد و کلان با کنش‌های اجتماعی پدید می‌آیند. - ساختارهای اجتماعی هر چه‌قدر هم جا افتاده و با سابقه باشند با کنش‌های افراد به وجود آمده‌اند و برقرارند. - مشکلات و مسائل اجتماعی آن‌چنان که به نظر می‌رسند، بیرون از دایرهٔ نفوذ و تأثیر ما نیستند. - همهٔ انسان‌ها عضوی از جامعه هستند و با کنش‌های اجتماعی خود در حفظ وضع موجود یا تغییر آن اثر می‌گذارند. - ولی میزان اثرگذاری همهٔ اعضای جامعه یکسان نیست. - انسان‌ها صرفاً مجریان نظم نیستند بلکه قادرند با توجه به آرمان‌ها و ارزش‌های خود نظم اجتماعی را تغییر دهند و از مشکلات احتمالی ساختارهای اجتماعی بکاهند.